

Asia: VN/24649/2023/

Ositusvaateen vanhentuminen; työryhmän mietintö

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

-

Avio-oikeuden vanhentuminen (AL 66 §, 103 c § ja 103 d § sekä lakiehdotukset 2-4)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

1. AL 66 §

Ehdotus on mielestäni kannatettava. Jos säädetään, että avio-oikeuden vanhentumisaikaa voidaan muuttaa sopimuksella, on asianmukaista, kuten mietinnössä ehdotetaankin, että sopimukselle säädetään sama muotovaatimus, jota on noudatettava monissa muissakin avioliittolaissa mainituissa asiakirjoissa .

2. AL 103 c §.

Oikeussuhteiden selkeystavoitteen kannalta määräajan asettaminen tasinkoa koskeville vaatimuksille voi olla perusteltua. Määräajan tulee olla pitkä, kuten esityksessä ehdotetaankin. Voidaan kuitenkin kysyä, eikö määräajan tulisi koskea myös tilanteita, joissa avioliitto purkautuu puolison kuoleman johdosta. Jotta leski voisi häiriöttä elää jakamattomassa pesässä, määräaika olisi tällöin laskettava vasta lesken kuolemasta. Ei ole erityisen harvinaista, että leski puolisonsa kuoltua solmii uuden avioliiton ja ehkä siitä eroaakin. Kun lesken uuden avioliiton purkautumisen vuoksi tehdään ositusta, ongelmat, jotka johtuvat siitä, että ositusta ei ole aikaisemman avioliiton jälkeen tehty tai että sen tekemisestä ei ainakaan ole tietoa, ovat samantyyppisiä kuin silloin, jos ensimmäinen avioliitto on päättynyt eroon.

Jos kuitenkin päädytään mietinnössä ehdotettuun ratkaisuun, toisin sanoen säädetään tasinko-oikeuden vanhentumisesta vain silloin, kun ositusperusteena on avioero, säännös tulisi kirjoittaa niin, että tämä käy siitä selvästi ilmi. Nyt asia selviää säännöksestä vain vastakohtaispäätelmällä. Lain

ymmärrettävyyden kannalta olisi myös hyvä lisätä avioliittolain 35 §:ään, jossa avio-oikeutta olevat perussäännökset ovat, viittaus siihen, että avio-oikeuden vanhentumisesta säädetään lain 103 c §:ssä.

Avio-oikeuden vanhentumista ei ehdotuksen mukaan voida katkaista muulla tavoin kuin hakemalla pesänjakajaa osituksen toimittamiseksi. Vaadittu menettely on sangen raskas, kun otetaan huomioon, että ositusta varten haetaan pesänjakajaa vain pienessä murto-osassa tapauksista. Esimerkiksi velan vanhentuminen voidaan sitä koskevan lain mukaan katkaista monella tavalla, jotka ovat keveämpiä kuin nyt ehdotettu. Kankea katkaisutapa voi ainakin teoriassa mahdollistaa osituksen toisen osapuolen kunnianttoman menettelyn. Kun osituksen vanhenemisakankohda lähestyy osituksen ollessa kesken, se osapuoli, jonka tulisi luovuttaa tasinkoa, saattaa hylätä valmiiksi neuvotellun sopimuksen vanhentumisajan viime hetkellä niin, että pesänjakajaa ei enää ehditä hakea. Tämän estämiseksi toinen osapuoli joutuu hakemaan pesänjakajaa ajoissa varmuuden vuoksi, vaikka se muutoin olisi tarpeetonta. Osaako hän näin menetellä, lienee epävarmaa, jollei hän ole palkannut avukseen lain sudenkuopan tuntevaa asianajajaa.

Kankea katkaisutapaa on mietinnössä perusteltu lähinnä sillä, että viranomainen tai pesänselvittäjä voisi julkisten rekisterien avulla selvittää, onko avio-oikeuden vanhentumista katkaistu, ja että näin välttyttäisiin osituksen toisen osapuolen kuulemiselta (mietintö s. 39-40). Tämä ei ole vahva perustelu yksityisoikeudellisessa lainsäädännössä, jossa olisi ensisijaisesti pyrittävä oikeudenmukaiseen sääntelyyn asian osapuolien välillä. Sitä paitsi asian selvittäminen sen toista osapuolta kuulematta on hyvin vaivalloista. Varmistuminen siitä, että pesänjakajaa ei ole haettu, vaatisi sitä, että selvitetään kummankin osapuolen asuinpaikat avioliiton purkautumisen jälkeiseltä ajalta ja tiedustellaan sen jälkeen näiden alueiden käräjäoikeuksista, onko pesänjakajaa haettu. Jos osapuoli on muuttanut ulkomaille, vastaava tiedustelu olisi myös osoitettava ulkomaisten asuinpaikkojen tuomioistuimiin ainakin, jos Suomi on velvollinen hyväksymään niiden toimivallan aviovarallisuusasiassa EU:n lainsäädännön tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla. - Toisen osapuolen kuulemista ei siten useinkaan ole perusteltua edes pyrkiä välttämään. Näistä syistä olisi aiheellista hyväksyä ehdotettua keveämpiä tapoja vanhentumisen katkaisemiseen.

103 d §.

Pykälässä ehdotetaan, että vanhentumisen määräaika voitaisiin sopia miten pitkäksi tai lyhyeksi tahansa. Tämä on yllättävää, sillä edes yleissiviilioikeudellisessa, velan vanhentumisesta annetussa laissa velan vanhentumisaika ei ole kokonaan dispositiivinen. Ehdotetun säännöksen mukaan esimerkiksi sellainen sopimus, jossa avio-oikeuden vanhentumisajaksi olisi sovittu kolme päivää avioeroasian vireilletulosta, olisi pätevä. Perheoikeudellisessa laissa puolisoita olisi perusteltua suojata rajoittamalla sopimusvapautta. Itse asiassa on vaikea löytää perusteita sille, miksi vanhentumisaikaa pitäisi ylipäätään voida sopimuksella lyhentää. Puoliso, joka haluaa joututtaa osituksen toimittamista voi näet milloin tahansa saada osituksen vireille sopimuksettakin. Mitään ei menetettäisi, vaikka säädettäisiin, että vanhentumisaikaa voidaan sopimuksella ainoastaan pidentää.

Ehdotetussa säännöksessä ei myöskään lainkaan rajoiteta sitä, milloin vanhentumista koskeva sopimus voidaan tehdä. Jopa ennen avioliittoa tehty sopimus voisi siten olla pätevä. Tätä ei voida pitää asianmukaisena, sillä puolisoilla ei tuossa vaiheessa voi olla käsitystä osituksen merkityksestä

omalta kannaltaan eikä osituksessa ratkaistavien kysymysten vaikeusasteesta. Sopimusvapauden ajallinen rajoittamattomuus on sitä suurempi ongelma, mitä lyhyemmäksi avio-oikeuden vanhentumisaika voidaan sopimuksessa määrätä. Tähän voidaan ehkä huomauttaa, että avioehtokin voidaan tehdä jo ennen avioliittoa. Tilanteet eivät kuitenkaan ole analogisia. Avioehtosopimusta voidaan osituksessa sovitella, mutta avio-oikeuden vanhentumisesta tehtyä sopimusta ei voida eikä ehdotetun lain mukaan myöskään ositusta, jos avio-oikeus on vanhentunut. Se, että avio-oikeuden vanhentumista koskeva sopimus voidaan rekisteröidä vasta, kun avioliiton purkamispäätös on saanut lainvoiman, ei edellä mainittua ongelmaa korjaa, sillä ehdotettua sääntelyä täytynee tulkita samalla tavoin kuin avioehtoa koskevaa vastaavanisältöistä sääntelyä, siis niin, että puoliso voi yksin jättää pöytälaatikossa ehkä vuosia lojuneen sopimuksen rekisteröitäväksi tarvitsematta siihen toisen puolison valtuutusta.

Ehdotetussa säännöksessä käytetään kahteen otteeseen termiä "ositusvaateen vanhentumista koskeva sopimus". Termi on harhauttava; tarkoitushan ei ole säätää ositusvaateen vanhentumisesta.

Lakiehdotukset 2-4

Minulla ei ole kommentoitavaa.

Vallinnanrajoitusten vanhentuminen (AL 86 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Omaisuuksien vallintarajoitukset turvaavat osaltaan sitä, että avio-oikeus toteutuu osituksessa laissa tarkoitetulla tavalla. Tämä johtaa kysymykseen, tulisiko siinä tilanteessa, että puoliset ovat sopimuksella pidentäneet avio-oikeuden vanhentumisaikaa, myös vallintarajoitusten pysyä voimassa koko sovitun ajan. Vallintarajoituksen päättymisajankohta olisi tällöin selvitettävissä ehdotetusta avio-oikeusasioiden rekisteristä, joten sen selvittäminen, onko vallinnanrajoitus lakannut, ei sanottavasti vaikeutuisi.

Yhteisomistusolettaman vanhentuminen (AL 89 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Mielestäni ei ole perusteita sille, että yhteisomistusolettama vanhentuisi. Kuten AL 89 §:ssä lausutaan, olettama koskee vain omaisuuden ositusta ja erottelua. Sitä ei siis sovelleta tilanteissa, joissa puoliso on luovuttanut omaisuutta ja tulee kysymys siitä, saako omaisuuden luovutuksensaaja saantosuojaa. Tämä kysymys ratkaistaan AL 58 §:n ja kauppakaaren vanhojen säännösten nojalla. Omaisuuden osituksessa ja erottelussa olettama on hyödyllinen riippumatta siitä, kuinka kauan avioliiton purkautumisesta on kulunut aikaa ja siitä, onko oikeus saada tasinkoa vanhentunut vai ei. Jos olettaman vanhentumisesta säädettäisiin ja olettaman vanhentumisen jälkeen tulisi tehtäväksi omaisuuden erottelu, syntyisi kysymys, miten omistuskysymys ratkaistaisiin tilanteissa, joissa

esineen tiedetään olleen puolisoitten yhteisessä kodissa, mutta ei olisi mitään näyttöä siitä, kummalla puolisoilla on saanto. Olettama tarjoaa tähän ratkaisun, joka ainakin useimmiten on oikeudenmukainen ja avioliitossa tavallisesti vallitsevaa taloudellista yhteisyyttä vastaava. Samaan ratkaisuun olisi otaksuttavasti päädyttävä, vaikka olettama kumottaisiin, sillä vaihtoehtoja ei oikein ole. Olettaman vanhentuminen ei siten näytä tarkoittavan mitään.

Jos olen ymmärtänyt mietinnön perustelut oikein, mahdollisesti on ajateltu, että olettaman vanhentuminen jotenkin parantaisi sen puolison asemaa, jonka hallinnassa omaisuus on ja että hänen luovuttaessaan omaisuusesineen luovutuksensaajan asema parantuisi. Mielestäni näin ei ole; yhä on niin, että puoliso ei voi myydä toisen puolison omaisuutta ja kysymys luovutuksensaajan saantosuojasta arvioidaan AL 58 §:n nojalla olettaman tai sen vanhentumisen asiaan vaikuttamatta.

Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemissa muutamia kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia (mietinnön luvut 5.1 ja 5.2)

Näkemyksenne näissä luvuissa käsiteltyjen asioiden lainmuutostarpeista?

Mietinnössä omaksuttu kanta, jonka mukaan vanhentumisen ei tule koskea omaisuuden erottelua eikä yhteisen omaisuuden jakamista, on mielestäni hyvin perusteltu.

Arvioitaessa, tulisiko tasinko-oikeuden vanhentua myös silloin, kun ositusperusteena on puolison kuolema, olisi tärkein merkitys annettava perhe- ja perintöoikeudellisille näkökohdille. Vanhentumiseen voi teoriassa liittyä vaikeita vero-oikeudellisia kysymyksiä, mutta käytännössä lienee niin, että avio-oikeutta ei päästetä vanhentumaan, jos tasinkoon liittyvä rahallinen intressi on suuri.

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Markku Helin
professori (emeritus) Turun yliopisto